

BENİ ZİKREDİN BEN DE SİZİ ZİKREDEYİM!*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun...

Kur'an-ı Kerim ayetleri üzerindeki sohbetlerimize devam ediyoruz. Birinci cüzü bitirdik, ikinci cüzün başında kıblenin Kudüs'ten Kâbe-i Müşerrefe'ye dönmesiyle ilgili ayetlerin izahlarını geçtiğimiz haftalarda yaptık. Sonunda 150. ayet-i kerimeyi bitirdik. Bugün 151. ve 152. ayet-i kerimeleri sohbetimin konusu olarak ele almak istiyorum. Önce okuyalım metnini, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ
آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ

(البقرة: ١٥١)

(*Kemâ erselnâ fîküm rasûlen minküm yetlû aleyküm âyâtinâ ve yüzekkîküm ve yüallimüküme'l-kitâbe ve'l-hikmete ve yüallimüküm mâ lem tekûnû ta'lemûn.*)
(Bakara, 2/151)

---

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ

(البقرة: ١٥٢)

(*Fe'zürûnî ezkürküm ve'skürûlî ve lâ tekfurûn.*) (Bakara, 2/152)

Şimdi bu Kur'an-ı Kerim ayetlerinin sonunda, ayet rakamının evvelinde bazı işaretler olur. Meselâ, bizim basılan Kur'an-ı Kerim'lere ben baktım, 150. ayet-i kerimenin sonunda (*lâ*) işareti konulmuş. (*Lâ*), “Durulmaması lâzım!” mânâsına geliyor. 151. ayet-i kerimenin sonunda (*mâ lem tekûnû ta'lemûn*)'un sonuna (*tı*) “vakf-ı mutlak” işareti konulmuş. 152. ayet-i kerimenin sonuna da (*ayın*) işareti konulmuş; yâni, “Aşır tamam oldu, mânâ bütünlüğü sağlayan ayet grubu bitti.” mânâsına.

Başka ülkelerde basılan Kur'an-ı Kerim'lere de baktım. Pakistan'da basılanlardan üzerinde emek sarf edilmiş, işaretler dikkatle yapılmış olanlara baktım. Burada, 150. ayet-i kerimenin sonunda *üç nokta* var. Sonra 151. ayet-i kerimenin sonunda, *tı*'nın olduğu yerde de aynı işaret var. Bu *muânaka* işaretidir. Yâni ya burada durulacak, ya da bir sonraki ayete geçilecek anlamına gelir.

Tabii bu Kur'an-ı Kerim'in işaretleri bakımından, bilgiler bakımından, Pakistan'da basılan Kur'an-ı Kerim'i daha zengin bilgilerle yüklü olarak gördüm, daha bilimsel gördüm. Bizimkiler, orada kullanılan bazı işaretleri kullanmamış.

a. Kiblenin Değiştirilmesi Nimeti

şimdi izahını yapmaya başlayayım bu ayetlerin. Mânâ ilgisi bakımından yukarıya mı bağlı, aşağıya mı bağlı, olduğunun işaretlenmesi bu söylediğim hususlar. Bunu sözle de açıklayayım:

şimdi 150. ayet-i kerimede Rabbimiz Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri, Peygamber SAS Efendimiz'e kibleye, Mescid-i Haram'a yönelmesini emrediyor, biz mü'minlere de her nerede olursak olalım, yüzümüzü kible yönüne dönmemizi beyan ediyor. Bunun da açıklaması, sebebini beyan sadedinde:

لِيَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ

ظَلَمُوا مِنْهُمْ

(البقرة: ١٥٠)

(*Li-ellâ yekûne li'n-nâsi aleyküm hücceh, ille'llezîne zalemû minhüm*)“Ey mü'minler! Öteki insanların, yâni yahudilerin, ehl-i kitabın sizin aleyhinizde kullanacağı, bir delil, yürüteceği bir tenkit mantığı kalmasın diye bu... Onlardan zulmedenler müstesnâ...” (Bakara, 2/150) řu sebepten bunu böyle yapın diye, sebebini beyan buyuruyor. İkinci bir sebep olarak da:

وَلَا تَمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

(البقرة: ١٥٠)

(*Ve li-ütimme ni'metî aleyküm ve lealleküm tehtedûn.*) “Ey müslümanlar, sizin üzerinize nimetlerimi tamam edeyim ve tâ ki böylece doğru yol üzere olasınız, hidayet üzere bulunasınız.” (Bakara, 2/150) diye, bu kıblenin değiştirilmesi ve mü'minlerin yönünün oraya dönmesinin, bir nimet tamamlaması olduğu beyan ediliyor. “Nimetimi tamamlamak için size bunu böyle emrettim, bu bir büyük lütuftur.” denmiş oluyor.

Bu nimet neye benzer?.. Bir nimet ki, (*Kemâ erselnâ fîküm rasûlen minküm*) “Size, sizin içinizden bir peygamber gönderdiğim gibi...” O bir nimet olduğu gibi, bu da bir nimet... Yâni, bu kıblenin değiştirilme nimeti, size bir peygamber gönderme nimetime benzer. Çünkü, bu (*ke*) harfine *edat-ı teşbih* deniliyor. Teşbih olunca, bir şeyin bir şeye benzetilmesi lâzım! Bu benzetme nereden kaynaklanıyor?.. (*Kemâ erselnâ fîküm rasûlen minküm*) “Sizden, içinizden bir peygamber gönderdiğim gibi, size bu nimetimi tamamlamak üzere Kâbe'ye dönmenizi de emrettim.” denmiş oluyor.

O zaman 150. ayetin sonundaki (*lâ*) harfi, “Burada durmayınız, mânâ bakımından 150. ayet, 151. ayete bağlanıyor.” demek oluyor. Ama ikinci ihtimale göre burada durulacaksa, yâni bu (*kemâ*) sözü 151. ayete bağlıysa, o zaman:

“—Size bir peygamber gönderdiğim gibi, siz de beni doğru düzgün zikredin; ben de sizi zikredeyim! Mâdem ben size bu kadar büyük bir lütufta bulundum, içinizden bir peygamber gönderdim; o halde siz de beni zikrediniz.” demek olur.

Çünkü, (*fezkürûnî*) kelimesinin başında bulunan (*fe*) de, bir önceye bağlılığı ifade eden bir edat. O zaman ikinci tarafa bağlanmış oluyor.

b. Peygamber SAS'in Gönderilmesi

Şimdi, bu anlamın nereye bağlı olduğunu beyan ettikten sonra, ayet-i kerimenin diğer kelimeleri üzerinde açıklamaları, tefsir kitaplarına bakarak devam ettirelim. Rabbimiz Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri buyuruyor ki:

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ
آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ

(البقرة: ١٥١)

(*Kemâ erselnâ fîküm*) “Nitekim size, sizin aranızda yaşayan birisini göndermiş idik; (*râsûlen*) bir peygamber olarak...” Tabii bu kimdir? Hazret-i Muhammed *Aleyhi's-salâtü ve's-selâm* Efendimiz'dir.

Ey müslümanlar, ey şimdi karşımda muhatabım olan mü'minler! Size ben Azîmü'ş-şân, sizden bir peygamber göndermiştim. Sizin içinizde yaşayan, sizin tanıdığınız, soyunu sülâlesini bildiğiniz; dürüst olduğunu, emin olduğunu, soylu, asil, güzel huylu olduğunu ve güvenilen bir kimse olduğunu bildiğiniz bir peygamber gönderdim.

O da bir nimet... Peygamber göndermek çok büyük bir nimet!.. Biz Cenâb-ı Hakk'ın çok büyük bir nimetine mazharız, çünkü Muhammed-i Mustafâ SAS'in ümmetiyiz. El-hamdü lillâh, onun gönderildiği insan topluluğu içinde bulunuyoruz. Ne mutlu bize ki, böyle şerefli, böyle mübarek, Allah'ın en sevdiği, *Server-i Kâinât, Eşrefü'l-Mürselîn, Seyyid-i Veled-i Adem; Ademoğullarının, Benî Adem'in Efendisi, başı tacı, peygamberlerin önderi, imamı, İmâmü'l-Mürselîn* bir kimse bize gönderilmiş!..

Bizim içimizden gönderilmesi, ayrıca bir lütuf... Çünkü bizim içimizden olunca; o bizi tanıyor, bizim zaafımızı, durumumuzu biliyor... Biz onu tanıyoruz, içimizden yetişmiş. Yâni, ünsiyet ve itimad tam olur. Eğer içlerinden bir kimse gönderilmeyip de, dışarıdan bir kimse gelmiş olsaydı, hiç bilinmeyen bir diyardan esrârengiz bir kimse gelseydi, o zaman çeşitli başka ihtimaller ortaya çıkardı. Ama tanınan, içlerinden bir kimsenin gelmesi; soyu soppu belli, peygamberler sülâlesinden gelme, itibarlı ve ailelerin en soylularının peş peşe zincirinden, öyle bir sülâleden süzölmüş, sâfi bal gibi, hâlis bir kimsenin gelmesi büyük lütuf!..

(*Yetlû aleyküm âyâtinâ*) “Sizin üzerinize benim ayetlerimi okuyan...” Bu Peygamber nasıl bir peygamber?.. Sizin üzerinize benim ayetlerimi getiren, okuyan, açıklayan bir peygamber... Bu ayrıca çok büyük bir nimet ve Peygamber Efendimiz'in en büyük vazifesi...

Allah-u Teâlâ onu peygamber olarak seçmiş, hitâb eylemiş, Kur'an-ı Kerim'ini bildirmiş, vahy eylemiş; o da bize bildiriyor. Cenâb-ı Hakk'ın hitabına mazhar oluyoruz, ne mutlu!.. O Peygamber vasıtasıyla, o aracı, o Allah elçisi vasıtasıyla Allah'ın ayetlerini öğreniyoruz, dinliyoruz.

Ayet kelimesi tabii, iki anlamda kullanılıyor Kur'an-ı Kerim'de:

1. Yerdeki, gökteki, insanların seyrettikleri, gördükleri zaman, Allah'ın varlığına, birliğine imanları kesin olarak anlaşılacak, hikmetli, büyük, muazzam olaylar ve mûcizeler mânâsına geliyor.

2. Aynı tesiri yapan, insanın imanını kuvvetlendiren, her birisi mânâ hazinesi, ummanı olan Cenâb-ı Hakk'ın sözleri, Kur'an-ı Kerim'in cümleleri mânâsına geliyor. Tabii, bazan kısa oluyor, bazısı bir sayfa kadar uzun oluyor.

Bu tefsir sohbetlerime başladığım zaman, ayetlerin boylarının aynı olmadığını, kimisinin uzun olduğunu, kimisinin kısa olduğunu, kimisinin bir sayfa sürdüğünü beyan etmiştim. *Tedâyün Ayeti* meselâ; borçlanmayı anlatan, bu hususta kâtipler kullanılmasını, şahitler kullanılmasını beyan eden bir ayet-i kerime, *Amene'r-rasûlü*'nün yazılı olduğu sayfadan bir önceki sayfada, bizim matbû Kur'an-ı Kerimlerimizde baştan sona bir sayfa bir ayet...

Ama bazan da, (*Hà, mîm*) gibi hurûf-u mukattaattan iki tane harf, remiz bir ayet oluyor. Veyahut bir iki kelimeyle, (*Ve'l-fecr. Ve leyâlin aşrin*) gibi kısa kelime gruplarıyla da bir ayet-i kerime olabiliyor.

Bu ayetleri Peygamber Efendimiz'e, Allah-u Teâlâ Hazretleri vahyeyiyor; Cebrâil vasıtasıyla veyahut vahyin diğer şekilleriyle gönderiyor. Peygamber Efendimiz de, "Allah'ın ayetleri indi." diye kullara, etrafındaki insanlara tebliğ ediyor. Peygamber Efendimiz'in etrafındaki insanlar da, can kulağıyla dinliyorlar, vahiy katipleri yazıyorlar. El-hamdü lillâh, Kur'an-ı Kerimimiz bir harfi değışmeden, sayfalar üzerine yazılmış, iki kap arasında bir ayetler topluluğı olarak elimizde bulunuyor.

Halbuki Kur'an-ı Kerim, Peygamber Efendimiz'e Hıra Dağı'nda ilk gelen (*Ikra'*) ayet-i kerimesinden, en son ayet-i kerimeye kadar 23 yılda inmiştir. Bu yirmi üç yıllık ayetler, elimizde bir mübarek Kelâm-ı Kadim, bir mübârek Mushaf-ı Şerif olarak bulunuyor.

İşte bu ayetleri bize bu rasûl, Muhammed-i Mustafa SAS Efendimiz okuyor. Böyle ayetleri okuyan bir kimseyi gönderdi Allah bize... Bu büyük nimet gibi, kıblenin tahvili de büyük bir nimet...

Şimdi tabii bu ilâhi bir takdir ile oluyor. Daha önceki sohbetlerimde, ayet-i kerimeler geçince beyan olunmuştu. İbrâhim AS elini açıp dua etmişti, Kâbe'yi binâ ettiği zaman. *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:*

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ

(البقرة: ١٢٩)

(*Rabbenâ ve'b'as fîhim rasûlen minhüm...*)
“Yâ Rabbi, şimdi ben buraya şimdi zürriyetimi, İsmâil oğlumu, Hâcer hanımımla beraber bu ekin bitmez vâdiye yerleştiriyorum. Sen bunları koru, kolla yâ Rabbi!.. Bunların içinden, zürriyetinden de ahir zaman Peygamberini gönder, çıksın onların içinden... Öyle bir peygamber gönder ki, onlara şöyle şöyle ilâhî vazifeleri îfâ etsin...” diye dua etmişti. (Bakara, 2/129)

Peygamber Efendimiz, dedesi, ecdadından mübârek İbrâhim AS'ın nesidir?.. Duasının mücessem tecellîsidir. İbrâhim AS öyle dua eylemiş, Allah da duasını kabul eylemiş, takdîr-i ilâhî öyle tecellî etmiş ve o duanın mûcebince İsmâil AS'ın soyundan Peygamber Efendimiz böyle göndermiş.

Başka ayet-i kerimede yine geçiyor:

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا
أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ

(البقرة: ١٢٨)

(*Rabbenâ ve'c'alnâ müslimeyni leke*) “Yâ Rabbi, beni bu İsmâil oğlumla beraber, sana teslim olan iyi müslüman eyle!.. (*Ve min zürriyyâtinâ ümmeten müslimeten lek*)

Bizim zürriyetimizden de sana böyle teslim olmuş müslüman bir millet, ümmet teşkil eyle!.." diye dua etmişti. (Bakara, 2/128) Allah-u Teâlâ Hazretleri de zâten ezelden takdir buyurmuş, Peygamber Efendimiz'i böyle peygamber göndermiş.

Bu ahir zaman peygamberi, böyle şanlı bir peygamber!.. İbrâhim AS'ın duası, İsâ AS'ın müjdesi, Adem AS'ın da geleceğini bildiği mübarek Peygamber... Bize Allah'ın ayetlerini okuyor. Ne mutlu ki, Allah'ın emirleri, yasakları, o kıymetli hazineler, Mushaf-ı Şerif halinde kütüphanelerimizde, elimizde mevcut... Açıklamaları da tefsir kitapları halinde mevcut... El-hamdü lillâh biz de, böyle karınca karınca, radyo sohbetleriyle bu ayetleri yeri geldikçe açıklıyoruz.

c. Peygamber SAS'ın Her Şeyi Öğretmesi

وَيُزَكِّیْكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ

وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ

(البقرة: ۱۲۹)

(Ve yüzekkîküm) "Ve sizi temizleyen bir peygamber..." O Peygamberin yaptığı işler sıralanıyor: "Öyle bir peygamber ki, size Allah'ın ayetlerini okuyor ve sizi temizliyor."

Zekkâ-yüzekkî-tezkiyeten; temizlemek demek. (Yüzekkîküm) "O peygamber sizi temizliyor." Nereden temizliyor?..

Müşriklik pisliğinden sizi temizliyor. Müşrik, cahiliye devrini yaşayan Araplar iken; mü'min, muvahhid, Allah'ın sevgili, muhlis kulları oluyorsunuz. Şirkten kurtarıyor, tertemiz kullar oluyorsunuz.

Günahlardan temizliyor. Tabii, birbirinizle harp edip, darp edip, bu kabile öbür kabileyi basıp, çadırlarını yağma edip, kadınları, çocukları esir edip, erkekleri öldürürken; yağma, garet, çeşitli hırsızlık, hücum, katil, cinayetler, câhiliyetin her çeşidinin, bilmezliğin, Allah'tan korkmazlığın her çeşidinin yapıldığı bir toplum iken, halk iken; tertemiz, karıncayı ezmeyen, hakları çiğnemeyen, hizmeti şeref bilen, gözü yaşlı, boynu bükük, hassas, mübarek evliyâ insanlar haline geliyor. Bu büyük bir temizleme...

Ama bu (*yüzekkîküm*)'ün bir anlamı da şu olabilir:

Peygamberlik terbiyesiyle, eğiticiliğiyle, mürebbîliği ile size öyle şeyler tavsiye buyuruyor, öyle yetiştiriyor ki; siz onları yaptığınız zaman tertemiz, halis, pırıl pırıl insanlar oluyorsunuz. Güzel ahlâka sahip, güzel davranışlar içinde olan mübarek insanlar oluyorsunuz. İşte bir temizlenme de böyle, ahlâk temizlenmesi... Sizi böylece temizliyor.

Sonra, başka: (*Ve yuallimükümü'l-kitâb*) "Size o kitabı öğretiyor." *El-kitâb*, o belirli kitap hangisi?.. Kur'an-ı Kerim. Kur'an-ı Kerim'i öğretiyor. Kur'an-ı Kerim'in ahkâmını size mufassal olarak, anlayacağınız bir şekilde

öğretiyor. Ayetleri okuyor, ondan sonra Allah'ın hükümleri nelerdir, onları bir bir anlatıyor. “Namaz şöyle kılınacak, zekât böyle verilecek, halka maddî, mânevî iyilik böyle yapılacaktır... Maddî temizlik böyle yapılacaktır, abdest şöyle alınacaktır, gusül böyle olacaktır...” diye her şeyi öğretiyor.

Kitabı öğretiyor. (*Ve'l-hikmete*) “Ve hikmeti öğretiyor.” Bir insanın söylediği sözle, yaptığı işin isabetli olmasına hikmet deniliyor. Yâni sapasağlam, hiç çürük tarafı yok... Hem düşünüş ve söz olarak güzel, doğru; hem de yapılaş biçimi bakımından bir eksiği, kusuru yok... İşte sapasağlam, hikmetli bir hareket, hikmetli bir söz diyoruz, hikmetli bir davranış diyoruz.

İşte böyle hikmetle hareket eden kimseye *hakîm* deniyor. Böyle söze *hakîmâne* söz deniyor, hikmetli söz deniliyor.

“Peygamber Efendimiz şöyle hareket etmiş; demek ki bir hikmeti var, bir sebebi var, güzel bir tarafı, sağlam tarafı var ki, öyle yapıyor.” diyoruz. Yâni, sünnet mânâsına ve dinin inceliklerini bilmek (*el-fıkhü fi'd-dîn*) mânâsına... Kur'an'ı öğretiyor, bir de hikmeti öğretiyor; yâni dinin inceliklerini öğretiyor.

Tabii dinin inceliklerini de, Peygamber Efendimiz fiilen sünnetiyle öğretti. Sünnet-i seniyye, Kur'an-ı Kerim'in açıklanması ve öğretilmesi demektir. Geniş bir şekilde, 23 yılda uygulamalı olarak, mücessem, elle tutulur, gözle görülür şekilde, işte Kur'an-ı Kerim...

Peygamber Efendimiz'in ahlâkı Kur'an-ı Kerim'di, ef'âli de Kur'an-ı Kerim'di. Yâni, Kur'an-ı Kerim neyi emrediyorsa, onu yapıyordu. Kur'an-ı Kerim nasıl bir insan olunmasını emrediyorsa bize, Efendimiz öyleydi. Fiilen onun misâli, mücessem tahakkuk etmiş şekliydi.

(Ve yuallimüküm mâ lem tekûnû ta'lemûn)
“Daha önce bilmemiş olduğunuz şeyleri size öğretiyor.” Öyle bir peygamber ki ey kullarım, size benim ayetlerimi okuyor, sizi şirkten, günahlardan, kötü huylardan, kötü fiillerden tertemiz temizleyip, pırl pırl mübarek insanlar yapıyor. Size kitabı ve hikmeti öğretiyor. Ve sizin bilmemiş olduğunuz şeyleri öğretiyor.

Evet, Araplar cahiliye devrini yaşıyorlardı. İnsanlık Kur'an-ı Kerim'le, Peygamber-i Zîşânımız'la, onun öğrettiği şeylerle, bilmesi mümkün olmayan şeyleri öğrendi. Hem mâziye ait, eski ümmetlerin hallerinden, bilinmesi mümkün olmayan şeyleri, düzeltilmiş olarak en doğrusunu öğrendi. Eski kitaplar da tashih ve ta'dil edildi, hataları belirtildi. Eski ümmetlerin, kendilerine peygamber gelmiş ümmetlerin, peygamberlerinin sözlerinden, dinlerinin esaslarından sapmaları düzeltildi, bozuklukları düzeltildi. Yâni, düzeltilmesi için işaret edildi, düzelten düzeltti. Düzeltmeyen, ısrar edip devam ediyorsa, ahirette cezasını çekecek, belâsını bulacak, azabını görecek.

İşte böyle bir peygamber gönderdiğim gibi... Nasıl ki, nitekim ki, ben Azîmü'ş-şân, sizden bir peygamber sizin aranızda gönderdim; o peygamber benim ayetlerimi okuyor, sizi tertemiz temizliyor, size Kur'an'ı ve sünneti öğretiyor; sizi dinde bilgili, incelikleri bilen insanlar haline getiriyor ve asla bilmemiş olacağınız eski devrin olayları ile, asla bilemeyeceğiniz istikbâle ait olayları, kıyamet ahvâlini, ahir zaman ahvâlini, cenneti, cehennemi öğretiyor...

İşte böyle bir peygamber gönderdiğim gibi, ben size bir iyilik daha yaparak kıblenizi de, İbrâhim AS'ın İsmâil AS'la binâ ettiği Kâbe'ye döndürdüm. Öteki nimetim de buna benzer. Yâni Kâbe'nin kible olması nimeti, sizin içinizden bir peygamber göndermeme benzer. Bu (ke) edatı o zaman, evveline bağlanmış oluyor.

d. Beni Zikredin, Ben de Sizi Zikredeyim!

Ama bundan sonraki 152. ayet-i kerime de (fe) ile başladığı için; yâni (üzkürûnî) denilmeyip de, (fe) ile başlanması da, mânânın daha önceki ayete bağlı olduğunu gösterdiğinden; 151. ayet 152. ayetle bağlantılıdır diyenler de, şöyle açıklıyorlar ayet-i kerimeleri:

“Ben Azîmü'ş-şân sizin aranızda sizden bir peygamber seçip gönderdim. O peygamber ki size benim ayetlerimi okuyor, sizi temizliyor; size kitabı ve hikmeti öğretiyor, bilmediklerinizi öğretiyor... İşte böyle bir peygamberi size

gönderdiğim gibi; (*fezkürûnî*) o halde siz de beni zikredin, unutmayın!

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ

(البقرة: ١٥٢)

(*Fe'zkürû*) “Siz hatırlayın, zikredin! (*Nî*) Beni... Benim size bu iyilikleri yaptığım gibi, siz de beni zikredin!”

(*Ezkürküm*) Bu emrin cevabı olduğu için, muzârî meczum gelmiş; yâni (*ezkürüküm*) denmiyor, (*ezkürküm*) deniyor. *Ezkür*'deki *re* harfi cezzimli, çünkü öncesinde emir var. Emir olunca, muzârînin meczum olması gerekiyor. Arapça'da kaide böyle. İkisi birbirine bağlı, emrin cevabı, emrin sonucu olduğu için böyle okunuyor. “Siz beni zikredin de, ben de sizi zikredeyim!” diye bağlantılı birbirine.

(*Fe'zkürûnî*) “Şu sebeplerden dolayı, size şöyle yapan bir peygamber gönderdiğim gibi; siz de artık bu kadar nimetin karşılığında, beni zikrediniz!” Kullar Cenâb-ı Hakk'ı zikrederse, sonuç ne olur?.. (*Ezkürküm*) “Ben de sizi zikredeyim!” buyruluyor. Demek ki, kul Cenâb-ı Mevlâ'yı zikrederse, Cenâb-ı Mevlâ da bizleri, biz aciz nâçiz kulları zikredeceğini bildiriyor. “Ben de sizi zikrederim!” diyor.

(*Ve'sşkürû lî*) “Bana şükrediniz, (*ve lâ tekfürûn*) sakın bana kâfir olmayınız! Sakın benim nimetlerime küfrân-ı nimette bulunmayınız! Şükre aykırı, şükürsüz bir durum takınmayınız!” (Bakara, 2/152) buyuruyor Cenâb-ı Hak.

Tabii, şimdiki terbiyemizde de, hepiniz düşünün, size birisi bir iyilik yapsa, küçük bir iyilik yapsa ne yaparsınız?.. Teşekkür edersiniz. Yâni iyilik, bir karşılığı gerektiriyor. Ya bu karşılık onun dengi olan mukâbil bir iyiliktir, iyiliğe iyilikle mukâbele etmektir. Ya da hiç olmazsa, öyle yapamazsa;

“—Teşekkür ederim efendim, zahmet buyurdunuz. Sağ olun, var olun, Allah razı olsun!” filân diye bir söz söylenir.

Cenâb-ı Hak da bize en şerefli Rasûlünü göndermiş, bizi en şerefli ümmet eylemiş. Bize Kur’an-ı Kerim’i indirmiş. Bize özel kıble tahsis etmiş, kimsenin taklitçisi değiliz. İbrâhim AS’ın bina ettiği kibleye dönüyoruz.

Tabii, bunların hepsine şükür lâzım! Yâni nimetlere şükür lâzım, yapılan iyiliklere teşekkür lâzım! Bunları görmezlikten, anlamazlıktan, umursamazlıktan kendisini çekmesi lâzım insanın... Bunlar mühim şeyler... Cenâb-ı Hakk’a şükran borcu ile dopdolu olması lâzım!..

“—Siz beni zikredin, ben de sizi zikredeyim!”

Şimdi, zikir sözünün açıklanmasına gelince; zikrin tabii çeşitleri var. Siz de zikrin ne olduğunu bilen insanlarsınız. Bir çeşit zikir dille olur, tesbihi eline alır, “*Sübhâna’llâh... El-hamdü li’llâh... Allâhu ekber...*” der, “*Allah, Allah...*” der, “*Lâ ilâhe illa’llâh*” der, salât ü selâm getirir. Çeşitli mübarek sözleri tekrar eder. Buna dil ile zikretmek diyoruz.

Tabii bu dil ile zikretmek, işin sözü sevaplıdır muhakkak da, ama insanı daha güzel bir noktaya götürmek içindir. Onun için, büyüklerimiz demişler ki:

الذِّكْرُ بِالتَّذَكُّرِ

(*Ez-zikrû bi't-tezekkûri*) “İnsanın asıl vazifesi Rabbini unutmamak, Rabbine kulluğunu devam ettirmek olduğu için, bu dille zikir, insanı asıl Cenâb-ı Hakk'ı hiç unutmamaya, Cenâb-ı Hakk'ı iyi bilmeye götürecektir.”

Sûre-i Haşr'in sonunda, ayet-i kerimede Allah-u Teâlâ Hazretleri buyuruyor ki:

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ

(الحشر: ١٩)

(*Ve lâ tekûnû ke'llezîne nesu'llâh*) “Sakın ey mü'minler, siz Allah'ı unutanlar gibi olmayın!” (Haşr, 59/19)

Tamam, unutmayacağız, Rabbimizi hatırlayacağız. Cenâb-ı Hakk'ın bize yaptığı iyilikleri unutmayacağız, onun kulu olduğumuzu unutmayacağız.

Bu hatırlama işi de nasıl olacak?.. İşte şu bizim sözle yaptığımız zikirler, içimizi etkileyecek, kalbimizi nurlandıracak. Böylece Cenâb-ı Hakk'ı bilen, zikreden insan haline geleceğiz. Yâni o arif insan olma durumu, işte bu dille zikirden başladığı için, (*Ez-zikrû bi't-tezekkûri*) denmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de tabii, dil ile zikir de tavsiye ediliyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا
وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

(الأحزاب: ٤١-٤٢)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenü'zküru'llâhe zikran kesîrâ. Ve sebbihûhu bükraten ve esîlâ.*) [Ey iman edenler Allah'ı çok çok zikredin! Sabah akşam onu tesbih edin!] buyruluyor. (Ahzab, 33/41-42) Buradan, "Sabah akşam tesbih ediniz!" sözünden anlaşılıyor.

Tabii bu sözlerin tekrarı zikir olduğu gibi, namaz gibi, oruç gibi ibadetler de zikirdir. Namaz en büyük zikirdir. Kur'an okumak zikirdir. Ama namaz, derli toplu, çeşitli zikirlerin bir arada olduğu önemli bir zikirdir.

Demek ki, (*fe'zkürûnî*) derken, "Elinize tesbih alın, beni zikredin!" mânâsı da var, "Namaz kılın, ibadet ve taat eyleyin, ben hatırlınızda olayım!.. Nimetleri benim size verdiğim unutulmasın, unutmayın... O tarzda uyanık, arif müslümanlar olarak hareket edin!" mânâsı da var.

Yerin göğün bütün varlıkları da, insanı Cenâb-ı Hakk'ın varlığını sezmeye, anlamaya, bilmeye götürdüğü için; yerin göğün olaylarını ve varlıklarını düşünmek de, yâni tefekkür de bir çeşit zikirdir. Onun için, çok sevaptır.

Bir saatlik tefekkür, yıllarca yapılan nafîle ibadet kadar insana sevap kazandırıyor.

İşte zikrin böyle fikir tarzında olanı olsun, ibadet ve tâat şeklinde bedenî olanı olsun, dille yapılanı olsun, aklen düşünülünü olsun; bu emir bunların hepsini ihtiva ediyor. (*Fe'zürûnî*) “Beni zikredin, bana itaatli kul olun!” denmiş oluyor.

İnsan Allah'ı bilip de, ezan okunurken elini kolunu arkasına bağlayıp dursa, kahvede bacak bacak üstüne atıp otursa, ne olur?.. Evet, ezanı duyuyor, namazın farz olduğunu biliyor; ama namaza gitmiyor... Olmaz!.. Bilmenin gereği olan davranışları yapmak gerekir.

“—Bana iyi kul olun!” demeye kadar mânâsı açık bu (*fe'zürûnî*) sözünün. “Bana kulluğunuzu güzel yapın! Bak ben size türlü türlü nimetler ihsân ediyorum; siz de bunları unutmayın, bana kulluğunuzu güzel yapın!.. Ama siz bunu yaptığınız zaman, ben sizi kat kat mükâfatlandırırım!” mânâsı da var burada. Yâni, (*ezkürküm*) ne demek?.. “Ben de sizi unutmam, ben de sizi zikrederim!” demek. Allah'ın unutmaması, zikretmesi; yâni nimetlerine mazhar etmesi, mükâfât vermesi, ibadet ve taatlerin karşılığını vermesi mânâsına, çok büyük bir müjde...

Bu (*ezkürküm*), bize çok büyük müjdedir. Allah-u Teâlâ Hazretleri bunlara mazhar olmayı nasîb eylesin...

e. Zikirle İlgili Bazı Hadis-i Şerifler

Bu zikirle ilgili bazı rivayetleri de okuyalım. İbn-i Abbas RA'dan rivayet edilmiş ki, burada (ezkürküm)'den mânâ:

أَذْكُرُونِي بِطَاعَتِي أذْكُرْكُمْ بِمَعُونَتِي أذْكُرُونِي
فِي النَّعْمَةِ وَفِي الرَّحَاءِ أذْكُرْكُمْ فِي الشِّدَّةِ

(Üzkürûnî bi-tàatî, ezkürküm bi-meùnetî)
“Siz bana kulluk yapın, ben de size yardım edeyim! Sizin beni zikretmeniz, bana itaat etmek tarzında olursa, ben de size yardımcı olurum. (Üzkürûni fi'n-ni'meti ve fi'r-rehài, ezkürküm fi'ş-şiddeti) Siz bolluk zamanında nimetlerimi zikrederseniz, benden geldiğini bilir onu hatırlarsanız; ben de darlık, sıkıntı, şiddet, belâ zamanında size yardım ederim!” mânasına geliyor.

“Siz benim varlığımı, birliğimi idrâk ederseniz; ben de cennette size mükâfat veririm, rıdvan-ı ekberime erdiririm. Siz bana ihlâs ile kulluk ederseniz; ben de sizi kurtarıyorum. Siz bana gönüldenbağlanırsanız; bende sizin günahlarınızı mağfiret edip, mükâfata erdiririm. Siz bana dua eyler, beni zikrederseniz; ben de duanıza atâ ederek, karşılık vererek zikrederim.” diye böyle açıklamış büyüklerimiz.

Demek ki, büyük mükâfat! “Siz beni zikrederseniz, ben de sizi zikrederim!” sözü, bir şeyler geleceğinin işareti oluyor, müjdesi oluyor.

Ebû Hüreyre RA'dan rivayet olunmuş ki, Peygamber SAS şöyle buyurmuş:¹

يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي
وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ
ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلٍ ذَكَرْتُهُ
فِي مَلٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ شِبْرًا تَقَرَّبْتُ
إِلَيْهِ ذِرَاعًا تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا وَإِنْ تَقَرَّبْتُ
إِلَيْهِ بَاعًا وَإِنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً

(خ.م.ت.ه.ح.م.حب.عن أبي هريرة)

RS. 1464 (*Yekülü'llâhu azze ve celle*) “Aziz ve Celîl olan Allah-u Teâlâ Hazretleri buyurur ki...” diyor Peygamber SAS Efendimiz: (*Ene inde zanne abdî bî*) “Ben kulumun bana zannına göreyim. Yâni bana karşı ne zan beslerse, ben de onun o zannettiği, umduğu şeyi ona ihsan ederim. Benden bekliyor, mahrum etmem.”

¹ Buhârî, *Sahîh*, c.VI, s.2694, *Tevhîd* 100/15, no:6970; Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2061, *Zikir* 48/1, no:2675; Tirmizî, c.V, s.581, no:3603; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1255, no:3822; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.413, no:9340; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.III, s.93, no:811; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.4, s.412, no:7730; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IX, s.27; Taberânî, *Dua*, c.I, s.27, no:18; Beyhakî, *Erbaune's- Suğrâ*, c.I, s.87, no:43; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.225, no:1135; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.102, no:1897; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.XXIV, s.197, no:26967.

(*Ve ene meahû izâ zekeranî*) “Ben yanında olurum, o beni zikrettiği zaman...” Bu da büyük bir şey! Yanında olmak, yâni onun yaptığına hoşnud ve razı olup, onun tarafında olurum demek. Mekândan münezzehe olduğu için, bunları iyi anlamak lâzım!

(*Fein zekeranî fî nefsihî*) “Eğer o kendiliğinden ihlâsla, kimse görmeden beni zikrederse; (*zekertühû fî nefsi*) ben de onu kendi nefsimle zikrederim.” Yâni ona ihsânımı, lütuflarımı sessizce, kimse bilmeyecek şekilde veririm. Kimse bilmez ama, o nimetlere o mazhar olur.

(*Fein zekeranî fî melein*) “Eğer kulum beni toplulukta zikrederse; (*zekertühû fî melein hayrin minhüm*) ben de onu daha hayırlı bir melekler topluluğu içinde zikrederim. O dünyada beni zikrederse; ben de onu âhirette, o mahşer yerinde, o zamanda zikrederim, mükâfatlandırırım.”

(*Ve in tekarrabe ileyye şibran tekarrebtü ileyhi zirââ*) “Bana bir karış gelirse, ben ona bir kol boyu gelirim. (*Ve in tekarrabe ileyye zirâan tekarrabtü ileyhi bââ*) O bana bir kol boyu gelirse, ben ona bir kulaç gelirim. (*Ve in etânî yemşî eteytühû herveleten*) O bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak giderim.” Yâni bunlar, kullar anlasın diye... Hakîkî mânâsına alınması uygun değil, çünkü öyle olmaz. “Kulum ne kadar gayret gösterirse, ben de onun mükâfatını o kadar çok veririm!” diye beyan edilmiş oluyor.

Bu, zikirle ilgili mühim bir sahih hadis-i şeriftir. Daha başka hadis-i şerifleri de kısaca hatırlayıverelim. Ebû Hüreyre RA'dan yine, Peygamber SAS buyurmuş ki:²

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ أَنَا مَعَ عَبْدِي إِذَا هُوَ
ذَكَرَنِي وَتَحَرَّكَتْ بِي شَفَتَاهُ

(ه.حم.ك. عن أبي هريرة)

(*Inna'llàhe azze ve celle yekül*) “Azîz ve Celîl olan Allah-u Teâlâ Hazretleri buyurur ki...” diyor Peygamber Efendimiz: (*Ene mea abdî izâ hüve zekeranî ve teharreket bî şefetâhu*) “Ben kulumla beraberim, o beni zikrettiği müddetçe; ve dudakları benim adımı anmakla kıpırdadığı müddetçe, ben kulumla beraberim.”

Bu da Cenâb-ı Hakk'ın zikredeni sevdiğini beyan eden, yakın kul ettiğini beyan eden bir hadis-i şerif oluyor.

---

² Buhârî, *Sahîh*, c.VI, s.2735, no:7085; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1246, no:3792; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.540, no:10988; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.III, s.97, no:815; Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.673, no:1824; Taberânî, *Mu'cemü'l- Evsat*, c.VI, s.363, no:6621; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c. I, s.391, no:509; Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.II, s.319, no:1417; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.II, s.377; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.339, no:956; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXV, s.311, no:3039; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.617, no:1763; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.231, no:611; Münâvî, *el-Ehâdîsü'l-Kudsiyye*, c.I, s.38, no:74; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.VIII, s.283, no:7306.

Ebû Mûsâ el-Eş'arî RA'dan rivayete göre de, Rasûlüllah SAS buyurmuş ki:³

مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِي لَا يَذْكُرُهُ

مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ

(خ. عن أبي موسى)

RS. 1463 (*Meselü'llezî yezkuru rabbehû, ve'llezî lâ yezkuruhû, meselü'l-hayyi ve'l-meyyit.*) Rabbini zikreden bir müslüman ile, Rabbini zikretmeyen bir müslüman –veya bir kâfir– kimse neye benzer? Diri ile ölüye benzer. Zikreden canlı gibidir, zikretmeyen de ölü gibidir.”

Zikir bu kadar kıymetli, bu kadar önemli, bu kadar zarûrî; tüm müslümanlar için gerekli... Zaten bütün müslümanlar da, parça parça yapıyorlar. En güzel yapanları da, işte mübarek evliyâullah büyüklerimiz, mürşid-i kâmillerimiz. Abdülkâdir-i Geylânîler,

---

³ Buhârî, *Sahîh*, c.V, s.2353, no:6044; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.II, s.377; Ebû Mûsâ el-Eş'arî RA'dan.

Lafız farkıyla: Müslim, *Sahîh*, c.I, s.539, no:779; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.III, s.135, no:854; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.13, s.235, no:7306; Ebû Avâne, *Müsned*, c.II, s.481, no:3910; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.401, no:536; Deylemî, *Müsnedü'l- Firdevs*, c.IV, s.143, no:6442; Rûyânî, *Müsned*, c.II, s.42, no:458; Ebû Mûsâ el- Eş'arî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.424, no:1820 ve s.446, no:1923; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.197, no:2265; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.XIX, s.355, no:20953.

Bahaüddîn-i Nakşibendîler, Celâleddîn-i Rûmîler, İsmâil Hakkı Bursevîler, Yûnus Emreler... vs. Onlar daha güzel yapmışlar. Çünkü, hem lisânen zikretmişler yana yakıla, aşk ile, şevk ile; hem bedenlen ibadet ve taat yapmışlar; hem de ef'al, hareket olarak, hem fikir olarak yapmışlar, en güzel tarzda bize göstermişler. Rasûlüllah Efendimiz'in yaptığı şekilde, tavsiye ettiği şekilde hayatlarını geçirmişler.

Bir de Efendimiz'den Ebû Hüreyre RA rivayet etmiş ki, Peygamberimiz Efendimiz buyurmuş:⁴

سَبَقَ الْمُفَرِّدُونَ قَالُوا وَمَا الْمُفَرِّدُونَ يَا رَسُولَ
اللَّهِ قَالَ الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ

(م. عن أبي هريرة)

RS. 1465 (*Sebeka'l-müferridûn*) “Müferridler, tefrid ediciler öne geçti, galip geldi, yarışı kazandı.” buyurmuş. (*Kâlû: Ve me'l-müferridûn?*) “Müferridlerden kasdınız nedir yâ Rasûlallah? Ne demek bu tefrid edenler, ayıranlar?” diye soruldu.

(*Kâle: Ez-zâkirûna'llâhe kesiran ve'z-zâkirât*) Buyurdu ki: “Müferridûn demek Allah'ı çok zikredenler; çok zikreden erkekler, çok zikreden kadınlar demek.”

---

⁴ Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2062, no:2676; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.411, no:9321; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.III, s.140, no:858; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.III, s.155, no:2773; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.389, no:504; Ebû Hüreyre RA'dan.

Arapça'da (*tefferede'r-racülü*) dedikleri zaman, (*izâ tefakkaha*) "Dini iyice öğrendiği zaman yegâne oldu, teferruk etti, ayrıldı, ötekilerden fark etti, farklı oldu." mânâsına kullanırlar. İşte bu hadiste de çok zikredenler, öyle methedilmiş oluyor.

Zikrin sadece dille olmadığını bilmeliyiz. Ben bunu zaten konuşmalarımın çoğunda hatırlatıyorum ki, yanlış anlaşılmasın. Hattâ hadis-i şerifleri zikrettim, hatırlayacaklar eski vaazlarımı takip eden kardeşlerim. Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:⁵

مَنْ أَطَاعَ اللَّهَ فَقَدْ ذَكَرَ اللَّهَ وَإِنْ قَلَّتْ صَلَاتُهُ

وَصِيَامُهُ وَتِلَاوَتُهُ لِلْقُرْآنِ وَمَنْ عَصَى اللَّهَ

فَلَمْ يَذْكُرْهُ وَإِنْ كَثُرَتْ صَلَاتُهُ وَصِيَامُهُ

وَتِلَاوَتُهُ لِلْقُرْآنِ

(الحسن بن سفيان ، طب. كر. عن واقد ؛ ض. هب. عن ابن أبي عمران مرسلًا)

---

⁵ Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.452, no:687; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.17, no:70; Saîd ibn-i Mansûr, *Sünen*, c.II, s.630; Deylemî, *Müsnedü'l- Firdevs*, c.III, s.561, no:5761; Hâlid ibn-i Ebî Umran Rh.A'ten.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XXII, s.154, no:413; İbn-i Abdi'l-Ber, *el-İstîâb*, c.I, s.491; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.1101; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dımaşk*, c.IV, s.286; Vâkıd RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.671, no:1924; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.II, s.531, no:3559; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.XIX, s.486, no:21295.

RE. 405/4 (*Men etàa'llahe fekad zekera'llàh, ve in kallet salâtühû ve sıyâmühû ve tilâvetühû'l-kur'ân; ve men asa'llàh, felem yezkürhü, ve in kesüret salâtühû ve sıyâmühû ve tilâvetühû li'l-kur'ân.*) Taberânî ve İbn-i Asâkir rivayet etmiş.

(*Men etàa'llah, fekad zekera'llàh*) “Kim Allah’a itâat ederse, Rabbimizin sözünü dinlerse, günahlara dalmazsa; o Allah’ı zikreden kimse sayılır, zikir ehli sayılır; (*ve in kallet salâtühû ve sıyâmühû ve tilâvetühû'l-kur'ân.*) Kur’an okuması, nafîle oruç tutması, nafîle namaz kılması az olsa bile...” Farzları kılıyor, sünnetleri kılıyor, öyle uzun boylu nafîle namazlar kılamıyor. Çok namaz kılmasa bile, çok oruç tutamasa bile; itaat ediyor ya, o Allah’ı zikrediyor demektir.

Buna mukâbil: (*Ve men asa'llàh, felem yezkürhü*) “Kim Allah’a âsî ise, yâni günahları işliyorsa, günahkârsa; elinde tesbihi, dilinde mırıldanması çok olsa bile, o Allah’ı zikretmiyor demektir; (*ve in kesüret salâtühû ve sıyâmühû ve tilâvetühû li'l-kur'ân*) namazı, orucu, Kur’an okuması çok olsa bile...”

Demek ki, zikir bir bakıma itaatle beraber yapışık oluyor. İtaatsiz olunca, zikir olmamış oluyor. “İşî sadece tesbih çevirmeye mahsus ve münhasır sanmasın kardeşlerim; her haliyle Allah’a itaatli güzel kul olsunlar!” diye bunları hep hatırlatıyorum.

Burada da zaten müfessirler kitaplarına bunu yazmışlar.

(*Veşkürû lî*) “Bana şükredin! (*Ve lâ tekfurûn*) Bana kâfir olmayın, küfran-ı nimette bulunmayın, nankör olmayın, nimetleri inkâr edici veya nimetlere aldırmayan, lâkayt olmayın!” mânâsına bir tavsiye.

Kula düşen Cenâb-ı Hakk’ı zikretmektir ve nimetlerine şükretmektir; Allah’a ibadet ve itaat etmektir, isyan etmemektir. İsyân eden, nasıl isyân ediyor Cenâb-ı Hakk’a?.. Cenâb-ı Hakk’ın nimetlerini yiyor, derman buluyor, ayağa kalkıyor, yanakları kızarmış, kolu bacağı kuvvetli; ondan sonra kalkıyor, günah işlemeye gidiyor. Cenâb-ı Hakk’ın nimetini yeyip de, Cenâb-ı Hakk’a âsi olmaya gidilir mi?.. Ne kadar ayıp, ne kadar yanlış!..

Onun için, nimetlere şükretmek lâzım! Nankör olmamak lâzım, küfrân-ı nimette bulunmamak lâzım! Dine ve Allah’ın emirlerine lâkayt kalmamak lâzım!.. Bu âyet-i kerime onu emrediyor. İyi müslüman olmanın yolu da bu... Cenâb-ı Hakk’ı zikretmek, nimetlerine şükretmek...

Burada ayın harfi konulmuş, konu tamamlanmış ama, bundan sonra gelen âyet-i kerimede de, müslümanların başarıya ulaşması için, zikirle, şükürle daha neler yapmaları gerektiği anlatılacak. İnşâallah önümüzdeki sohbetimizde onları da zikredeceğiz. Onunla tamamlanacak. Böylece müslümanların hayatlarını nasıl geçirmelerini gerektiği, oradan daha iyi öğrenilecek.

Kısaca söylemek gerekirse:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ
وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

(البقرة: ١٥٣)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenü'staînû bi's-sabri ve's-salâh, inna'llâhe mea's-sâbirîn.*) “Ey iman edenler, sabırla ve namazla Allah’tan yardım isteyin; muhakkak ki Allah-u Teâlâ sabredenlerin yanındadır, sabredenlerle beraberdir.” (Bakara, 2/153)

Bir de burada sabır tavsiye ediliyor. Zikir, şükür, bir de sabır... Müslümanın önemli olan şeylerinden birisi, sabır. Bir de Cenâb-ı Hakk’a ilticâ edip, namaz kılıp, namazlı, niyazlı bir müslüman olarak yaşamak tavsiye ediliyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi, Kur’an-ı Kerim’in böyle tarif ettiği vech ile yaşamağa muvaffak eylesin...

Allah razı olsun bizim mürşid-i kâmillerimizden, büyüklerimizden... Bunları, Kur’an ayetlerini okudukça görüyorsunuz ki, bizi tam Kur’an-ı Kerim’e göre terbiye etmişler, tam Kur’an-ı Kerim’in yoluna sokmuşlar, tam o yolda yürütüyorlar. Bizi tenkit eden bazı kimselere de işte ibret olsun, görsünler, işte Kur’an-ı Kerim’in ayetleri: (*Fe'zürûnî ezürküm ve'shürû lî ve lâ tekfurûn.*)

“–Siz ne yapıyorsunuz bakalım?.. Siz (*fe'zkürûnî*) emrini tutuyor musunuz? (*Ve'shürû lî ve lâ tekfurûn*) tavsiye-i ilâhiyyesine uyuyor musunuz, uymuyor musunuz?..”

Bakın, erbâb-ı ihlâs nasıl onu titreye, titreye uygulamaya çalışıyor! Siz böyle havâî, böyle elleriniz cebinizde, böyle gevşek, böyle ihmalkâr; ne sanıyorsunuz kendinizi?.. Tenkit ediyorsunuz ama, ne kadar Kur'an'dan uzak yoldasınız, işte görün!..

Aziz ve sevgili dinleyiciler! Bu sözlerim bizi, müslümanları, zikir erbabını, ibadet ve tâat erbabını tenkit edenlere yönelik tabii... Siz böyle deyin diye, onları söyleyerek sözlerimi bitirdim.

Allah hepinizden razı olsun... Hepiniz İslâm'a, dine yardımcı olmaya gayret edin ki, Cenâb-ı Hakk'ın lütfuna, mükâfatlarına nâil olasınız!

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

18. 04. 2000 - AVUSTRALYA

[Bütün TEFSİR DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü